

בס"ד

ענינו של ראש השנה שחל בשבת

מעלת השופר

1. במדבר (פרשת פינחס) פרק כט פסוק א

וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מִלְאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:

2. אילת השחר במדבר (פרשת פינחס) פרק כט פסוק א

יום תרועה יהיה לכם. ק"ק דשם החג נקרא יום תרועה ע"ש דין שצריך לעשות ביום זה (ומדכתיב יום ילפינו דלא בלילה), ובשלמא יום הכפורים נקרא בשם זה כיון דמתכפרים בכל היום (והי' אפשר לקרותו גם יום עינוי), וחג הסוכות באמת נקרא ע"ש הסוכה ולא ע"ש הד' מינים, כיון דכל אכילה ושינה צריך להיות בסוכה, משא"כ ד' מינים ניטלין ביום:

3. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לד עמוד ב

אמר הקדוש ברוך הוא: אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה - בשופר.

4. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כו עמוד א

משנה... כל השופרות כשרים, חוץ משל פרה מפני שהוא קרן. גמרא... עולא אמר: היינו טעמא דרבנן - כדרב חסדא. דאמר רב חסדא: מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה - לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. (זהב העגל ושופר של פרה נמי קטיגור דעגל הוא.) ... והא איכא בגדי זהב מבחוץ! - מבפנים קא אמרינן. - שופר נמי מבחוץ הוא! - כיון דלזכרון הוא - כבפנים דמי

5. ויקרא רבה (וילנא) (פרשת אמור) פרשה כט סימן ג

יהודה ברבי נחמן פתח (תהלים מז) עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה מאי טעם עלה אלקים בתרועה ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקדוש ברוך הוא עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים דכתיב ה' בקול שופר ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים אימתי בחדש השביעי.

6. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

[אמר] רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה? - למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו! - אלא: למה מריעין? - מריעין? - רחמנא אמר זכרון תרועה! אלא: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן (שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות - מסתתמין דבריו). ואמר רבי יצחק: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה - מריעין לה בסופה. מאי טעמא - דלא איערבב שטן.

7. חדושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

ואמר ר' יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה. פירוש על ידי הצרות שבאות ומתענין ומתריעין בשופרות, מ"ט דלא אי ערבב שטן

8. תוספות מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

שארין תוקעין בתחלתה - מפרש בהלכות גדולות לאו דמיקלע בשבתא אלא דאיתיליד אונסא.

הטעם למה לא תוקעים בשבת

9. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט עמוד ב

תנא דבי שמואל: כל מלאכת עבדה לא תעשו - יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה. אלא אמר רבא: מדאורייתא מישרא שרי, ורבנן הוא דגזור ביה, כדרבה. דאמר רבה: הכל חייבין בתקיעת שופר, ואין הכל בקיין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דלולב, והיינו טעמא דמגילה.

10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעה סעיף א

אין פולין (פי' לבער את הכנים מהבגדים, תרגום בערתי הקדש (דברים כו, יג) פליתי), ואין קורין בספר לאור הנר ואפילו אינו מוציא בפיו, שמא יטה. סעיף ח

נוהגים לקרות בליל יו"כ במחזורים, מפני שאימת יוה"כ עליהם.

11. ויקרא (פרשת אמור) פרק כג פסוק כג - כד

(כג) וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ:

12. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט עמוד ב

אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא: כתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה (ולא תרועה ממש, אלא מקראות של תרועה יאמרו), וכתוב אחד אומר יום תרועה יהיה לכם. לא קשיא; כאן - ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן - ביום טוב שחל להיות בחול.

13. ספר שבלי הלקט סדר ראש השנה סימן רצד

יש תמיהין למה לי גזירה דרבה הא תרי קראי כתיבי זכרון תרועה ויום תרועה ומוקמינן חד בשבת וחד בחול ומפרשין יש לומר דרבה גופיה מפרש להו לקראי מאי טעמא אמרה תורה זכרון תרועה משום גזירה דשמא ילך אצל בקי ללמוד

ענינו של שופר - המלכת ה'

14. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד א

ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה - בשופר

15. מלכים א פרק א פסוק לד

וּמָשַׁח אֹתוֹ שָׁם צִדּוֹק הַכֹּהֵן וְנָתַן הַנְּבִיא לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל וַתִּקְעֻם בַּשּׁוֹפָר וַאֲמָרְתֶּם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלָמָה:

16. ספר כד הקמח ראש השנה [ב]

ועוד במצוה זו רמז למלכותו יתברך שביום זה ברא העולם והיה מלך כי אין מלך בלא עם, ודרך מלכי הארץ לתקוע בשופר בתחלת מלכותם כענין שנאמר (מ"א א) ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם יחי המלך שלמה ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייעא, ועל כן צונו יתברך שנתקע בשופר ביום זה בתחלת מלכותו ללמד כי מלך אלקים על גוים אלקים ישב על כסא קדשו

17. שו"ת ציץ אליעזר חלק כ סימן כה

זלה"ה פי' על כי לה' המלוכה ומושל בגוים וכו', כי החילוק הוא בין מלך למושל, המלך הוא ברצון העם שהמליכוהו עליהם מרצונם הטוב בלי שום הכרח כלל, רק מהכרת יקר גדולתו בחרו בו להיות עליהם למלך, ומושל הוא אשר העם לא בחרו אותו מרצונם הטוב אבל הוא ברוב תוקפו וגבורתו יכריחם להיותם לו לעבדים והוא ימשל בהם, וז"ש כי לה' המלוכה היינו לנו שאנו מקבלים עול מלכותו באהבה מגודל רוממותו ויקר תפארתו, אולם הגוים אשר לא יבינו גודל רוממותו ולא יקבלו עול מלכותו, מכל מקום הוא ית"ש בתקפו ימשל עליהם, וזהו ומושל בגוים, אבל לעתיד כשיעלו מושיעים בהר ציון ואז כל העולם יבינו כי לו ית"ש יאתה המלוכה והיה ה' למלך על כל הארץ,

היסוד לכך שבשבת לא תוקעים בשופר

18. מתוך נוסח התפילה

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג לא-ל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו.

19. רמח"ל קיצור הכוונות

וכשחל יו"ט ראשון של ראש השנה או של חג בשבת שאין תוקעים בשופר וגם אין נוטלים לולב, צריך לכוון בכוונותיהם בסדר כמו אם היו עושים המצוות, כי הפעולה נעשית וביותר כח גם כן כי השבת גורם

20. אור החיים בראשית (פרשת בראשית) פרק ב פסוק ב

וביום השביעי שבת וינפש. הגם שחז"ל (ביצה טז) דרשו כיון שיצא שבת וי נפש, אין זה אלא דרך דרש שדרשו מאמרו וינפש ולא אמר ונפש דרשו כי נתכוון הכתוב לרמוז כיון שיצא שבת וי שאבדה הנפש אבל משמעות פשט הכתוב אינו יוצא ממנה שנתכוון לומר כיון ששבת פירוש בא שבת וינפש פירוש נשפע שפע החיוני בכל הנבראים כי קודם השבת לא היה נפש לכל הנבראים. וכן מצאנו לרז"ל בספר הקדוש זוהר התורה (תזריע מד א) שנתנו טעם למצות ה' למול ביום השמיני ושלא לקרב קרבן לה' עד יום הח' כי הטעם הוא עד עבור עליו יום השבת ויהיה בעל נפש.

21. רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה טו

השבת ועבודה זרה כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות שבין הקדוש ברוך הוא ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה ושניהם כגוים לכל דבריהם.

22. משך חכמה ויקרא (פרשת אמור) פרק כג פסוק כד

והנה, ידוע כי בני ישראל והשי"ת המה כשני אוהבים נאמנים, אשר כל אחד חושש על כבוד רעהו, וזהו (ברכות ו, א): תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו? "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". והשי"ת אמר (במדבר לא, ב): "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים", ומשה אמר (שם פסוק ג) "לתת נקמת ה'", וכיוצא בזה הרבה. לכן אחרי שידוע לנו גודל התועלויות ממצות שופר, אשר אם יבוטל - אף באונס - הסכנה גדולה, ובכל זאת אמרו ישראל פן יבולע חלילה למצות שבת אשר מעיד על קדושת שמו יתברך, כי חידש עולמו מן האין הגמור, יהיה מה! יעבור עלינו מה, ויתקדש שמו יתברך! יקטרג השטן ולא יכנס זכרונינו לאבינו שבשמים לטובה, אך לא יבולע לשבת המעיד על קדושת שמו יתברך, פן יעביירו ד' אמות ברשות הרבים ויתחלל שמו חלילה. כי לישראל מעט היחס מהשבת, כמו שביארתי במקום אחר: "מתנה טובה יש לי בבית גנזי", כי השבת מתיחס אל יחס העולם בכללה להשי"ת, לא על יציאת מצרים כהמועדים בעצם, בעילה רחוקה אכמ"ל. ויתגדל ויתקדש שמו רבא! ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך. וכיון שכן, הרי זה גופיה מה שאין אנו תוקעים בראש השנה שחל בשבת, זה גופא עקידה רוחנית מופלגת ומועיל לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר:

23. שו"ת ציץ אליעזר חלק כב סימן לד

והדברים מופלאים ומופלאים לאין שיעור וערוך ויוצא לנו לימוד נעלה עד מאד שבאי תקיעת שופר ביום ראשון של ר"ה שחל להיות בשבת ובגלל לקדש שמו יתברך בשמירת שבת ולבל יבולע חלילה למצות שבת המעיד על קדושת שמו יתברך, מעלים עלינו במרום כי אנו עוקדים עצמנו עקידה רוחנית מופלגת לפנינו ית"ש ושהוא גופיה עקדה רוחנית מופלגת ונסתם עי"כ קיטרוגו של השטן. ועקדתנו הזאת המופלגת נחשב כמאן דאתי בפנים כמו מכפר ביוהכ"פ וכמו בזכרון שופר.

סיכום:

בראש השנה שחל בשבת איננו תוקעים בשופר משום שביכולתנו להמליך את ה' דרך שמירת השבת. תקיעת השופר היא חכמה קלה ומצווה זו מהפכת את הדין לרחמים. כדי שהשבת תשמש כסניגור, עלינו לקבל על עצמנו להתחזק בכבוד ושמירת השבת. כל אחד יקבל על עצמו קבלה לקראת ראש השנה הבא עלינו לטובה ובעז"ה זכות זו תעמוד לכל אחד ואחד ונכתב לחיים טובים ולשלום בתוך כלל ישראל. שנה טובה ומבורכת!!

24. מנחת עני לפרשת האזינו עמוד תפו (בעל הערוך לנר

אמנם בשנה טובה יש לחקור אם ראש השנה בשבת אם זה סימן טוב, ובזה מצאנו ששנים שרעות ביותר ושנים שטובות ביותר היה ראש השנה בשבת, דשני שנים שנחרב בית המקדש היה ראש השנה בשבת בשנים שיותר טובות מצאנו שמחילת עוון העגל היה בשנה שחל ראש השנה בשבת, וכן הקמת המשכן, וכן שנה שנכנסו לארץ היה גם כן בשבת ויובן זה במשל, שר אחד בעבודת המלך חטא, והמלך קצף עליו עד מאד וצוה שופטים לדונו כפי שורת הדין, וילך השר לבקש לו מליצים היותר טובים שיעמדו לו בשעת דינו, אבל המליצים שמטו להם אחד אחד ולא נשאר איש שרצה לקבל עליו המשרה הזאת באמרם כי אין לו התנצלותו אחת דתו להענש, והשר בראותו כי אין איש עומד לו בשעת דחקו ויצר לו מאד, ויגד לאשתו את כל הדברים האלה, ותנחמהו אשתו ותאמר אליו למה פניך נופלים ומה לך פנות אל המליצים הלא אני יוצאת ובאה בחצר בית המלך הפנימית וגם שם לי אוהבת קשורה בנפשי שתעמוד בעת צרתי, השקט ושמע, אנכי אדבר לך אל המלך ואל השופטים, ויהי כן כאשר אמרה, וכשהגיע יום הדין ותעמד האשה למליצה טובה בצד אישה ומשפט השר נחרץ לזכותו. ואך ימים מועטים עברו והנה גם שר אחר בעבודת המלך חטא כחטא שר הראשון וגם אותו צוה המלך להתיצב לפני השופטים שיעבור עליו המשפט, ויאמרו לו אוהביו לך נא ובקש לך איש שימליץ בעדך לפני השופטים, והשר בזכרו כי זה זמן קצר אשר גם חבירו צדק בדין צחק להם והשיב הלא גם לאשתו מכירים רבים בחצר בית המלך, גם היא תדבר טוב עלי אל המלך והשופטים וגם אני אצא נקי, אמנם השר האחרון הזה היה איש זעף וקצף ולא שמר כראוי אהבת וכבוד אשתו ובחמתו קם והכה אותה מכות אכזריות עד אשר נשארו סימני אכזריותו בחוץ לעין כל, ובכל זאת האשה הלכה עמו אל הבית דין להמליץ בעדו לפני המלך, אכן אך פתחה פיה לדבר והמלך בראותו צרבת המכה על פניה שאלה מה זה ועל מה זה, ותתחלחל האשה וענתה כך וכך כדי לבקש אמתלה לאישה, ולא הצליח בידה, ויען אחד מן העומדים שם ויאמר הלא הם הסימנים ממכות אישה האכזרי, ויתמה המלך מאד, וידבר אל האשה לאיש אשר אלה לו נעשית סניגור, הלא רק לקטיגור תוכל להגיש לפנינו, ומשפט השופטים יצא להרשיע את השר ולהענישו.

ובזה יתבאר איך ראש השנה שחל בשבת פעמים שהוא לטובתנו ופעמים שהוא סימן לרעה ח"ו, כי ישראל שחטאו כל השנה בעלות קול השופר ביום הדין מצפים שבתקיעתנו יעורבב השטן וזכות התקיעות יהיו לסניגור, וכל זה כשחל ראש השנה בחול, אבל כשחל בשבת איך ימצא לנו זכות להצדיקנו ביום הדין, אכן לזה באה השבת שהיא בת זוגה לישראל כמה דאמרו חז"ל בבראשית רבה להיות סניגור בעדינו לפני מלך מלכי המלכים והשבת יוצאת ובאה לפני כסא כבודו ... ובזכות שישאל משמרים השבת כראוי הקב"ה מוחל עוונותיהם, אבל כל זה דוקא כל זמן שישראל מקיימין את השבת, אבל כשאין משמרים את בת זוגם כראוי ואדברא מחללין את כבודה ברבים (בפרהסיא) איך תעשה השבת סניגור להצדיק משפטינו הלא תעשה קטיגור ועל כן כשרז"ל אסרו לתקוע בשבת הוי כדי להרחיק מחילול שבת משום גזירה שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים, אבל מי שמחלל כל השנה את השבת בטלטול הלא אז לא לבד שלא איערבב שטן שוב צריכים לדאוג לדברי רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין בתחלתה מריעין לה בסופה.

